

Kortversion av rapporten Marin strategi för Nordsjön och Östersjön: Åtgärdsprogram för havsmiljön 2022-2027 enligt havsmiljöförordningen

Kortversion av rapporten Marin strategi för Nordsjön och Östersjön: Åtgärdsprogram för havsmiljön 2022-2027 enligt havsmiljöförordningen

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten.
Myndigheten ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

© HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN | Datum: 2021-12-17

ISBN: 978-91-89329-27-0

ISBN för huvudrapporten: 978-91-89329-21-8. Rapportnummer huvudrapporten 2021:20.

Omslagsfoto Eduardo Infantes Oanes (överst t. v.), Susanne Viker (t. v.) och Maja Kristin Nylander (överst t. h. och t. h.)

Havs- och vattenmyndigheten | Box 11 930 | 404 39 Göteborg | www.havochvatten.se

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	4
1.1	För ett hav i balans samt levande kust och skärgård.....	6
1.2	Ytterligare 14 åtgärder har beslutats	7
1.3	Många faktorer påverkar möjligheten att nå god status i havsmiljön.....	7
1.4	Undantag från att nå god miljöstatus.....	8
1.5	Finansiering	8
1.6	Åtgärdsprogrammet är en god miljöinvestering	9
1.7	Gränsöverskridande samarbeten för att minska belastningar	9
1.8	Samråd av förslag till åtgärdsprogram	9
2	Åtgärder som ingår i åtgärdsprogrammet för havsmiljön	10
3	Sammanfattning av åtgärder per temaområde.....	13
3.1	Främmande arter	14
3.2	Fiskar och skaldjur som påverkas av fiske.....	15
3.3	Tillförsel av näringsämnen och organiskt material	16
3.4	Havsbottnens integritet.....	17
3.5	Bestående förändringar av hydrografiska villkor	18
3.6	Koncentration och effekter av farliga ämnen.....	19
3.7	Marint skräp	20
3.8	Undervattensbuller.....	21
3.9	Biologisk mångfald.....	22
3.10	Marina näringsvävar	23
4	Sammanfattning av miljökonsekvensbeskrivning för åtgärdsprogrammet för havsmiljön	24
4.1	Gränsöverskridande miljöpåverkan.....	24

1 Inledning

Havs- och vattenmyndigheten är en nationell förvaltningsmyndighet på miljöområdet som genomför en sammanhållen havs- och vattenpolitik på regeringens uppdrag. Myndigheten arbetar för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag, hav och fiskresurser genom att verka i samarbete med andra aktörer i samhället i Sverige, inom EU och globalt.

Genom en kunskapsbaserad och koordinerad förvaltning arbetar vi från källa till hav med en ekosystemsansats vilket innebär att alla förvaltningsverktyg ska samverka för att stärka ekosystemen och dess tjänster. Förvaltningen ska också aktivt engagera samhällets aktörer som har ett intresse av eller är beroende av en god havsmiljö. Den nationella politiken betonar ansvarstagande för framtiden, för Sverige och vår omvärld i enlighet med Agenda 2030. Det innebär att genomföra kraftfulla insatser för att nå rena hav, sjöar och vattendrag.

Havet är vår gemensamma resurs som vi delar med våra grannländer och som vi också delar globalt över nationsgränserna. Havets resurser och samhällsliga värden måste förvaltas gemensamt på flera nivåer för att nå FN:s globala hållbarhetsmål SDG 14 om Hav och Marina resurser och vårt nationella miljö kvalitetsmål om Hav i balans samt levande kust och skärgård. Havs- och vattenmyndighetens roll i ett förändringsarbete för att nå dessa mål för havet innefattar det nationella genomförandet av havsmiljödirektivet och vårt övriga nationella arbete med att vidta åtgärder, vårt arbete inom EU med havsmiljödirektivet och vårt globala arbete för havet.

Ett av målen i Havs- och vattenmyndighetens verksamhetsstrategi för 2021-2023 är Hav i balans samt levande kust och skärgård, dvs. att Västerhavet och Östersjön ska ha en god miljöstatus och en långsiktigt hållbar produktionsförmåga samtidigt som den biologiska mångfalden ska bevaras och skyddas. Svenska och internationella utsläpp av näringsämnen till haven ska minska. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden och på global nivå ska vi ha en utvecklad samverkan med andra länder mot gemensamma mål.

Havs- och vattenmyndigheten gjorde 2018 en bedömning av miljö tillståndet i Östersjön och Nordsjön där det konstaterades att havsmiljöns status måste förbättras för att kunna leverera de ekosystemtjänster vi människor är beroende av. En del av detta arbete med att förbättra havsmiljöns status är att ta fram ett åtgärdsprogram för havsmiljön. Åtgärdsprogrammet för havsmiljön innehåller nya styrmedelsåtgärder, exempelvis i form av regleringar, men även vägledningar för att kunna följa befintliga regelverk som påverkar hur havet mår. Klassiskt och historiskt leder regleringar till innovationer och till nya och förbättrade samverkansformer, till nytta för det bredare hållbara samhällsbyggandet, men även för regional tillväxt. Ytterligare typer av styrmedelsåtgärder (hädanefter benämnda som "åtgärder") som ingår i åtgärdsprogrammet för havsmiljön är bl.a. åtgärder för samordning, kommunikation och information samt ekonomiska incitament, vilka även de skapar förutsättningar för innovation och utvecklade samverkansformer.

Havs- och vattenmyndighetens roll i detta arbete är att föreskriva, vägleda och samverka med åtgärdsmyndigheter i genomförandet och uppföljningen av de redan existerande åtgärder som finns inom ramen för andra regelverk samt för de nya åtgärderna i detta åtgärdsprogram. För att nå effekt i miljön är det av stor vikt att samverka med andra myndigheter som bidrar till en effektiv havsförvaltning, exempelvis Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Transportstyrelsen och Kemikalieinspektionen samt länsstyrelserna. Genomförarmyndigheterna är de som bidrar till en

bättre havsmiljö, genom centralt ansvar för områden som berör havsmiljön såsom sjöfart, farliga ämnen och övergödning. Åtgärderna i detta åtgärdsprogram speglar detta. Nämnas bör särskilt att det är viktigt för havsmiljöns status att vattenmyndigheternas åtgärdsprogram är effektivt och att det genomförs. Detta för att arbetet ska ske med ett perspektiv från källa till hav. Även det praktiska tillsyns- och åtgärdsarbetet som länsstyrelserna och kommunerna utför är av stor betydelse i förändringsarbetet mot en god havsmiljö.

Havs- och vattenmyndighetens roll är också att tillse att vårt eget mandat inom havsmiljöförvaltningen, den gemensamma fiskeripolitiken, havsplaneringen, vattenförvaltningen och vårt arbete med arter och habitat sker i samklang och att vi använder alla dessa regelverk för att uppnå en god havsmiljö och en hållbar utveckling. Åtgärdsprogrammet kompletterar hur vi arbetar med dessa genom att analyser genomförts som identifierar gap som behöver täckas inom en rad temaområden som t.ex. fiske, sjöfart, farliga ämnen och övergödning och där vi i samverkan med genomförarmyndigheter har tagit fram dessa åtgärder.

Till stöd för hela detta arbete behövs finansiering och nya styrmedel. Finansiering av åtgärder finns i vårt eget Åtgärdsanslag för havs- och vattenmiljön och i LOVA-stödet. Det finns även i EU:s fondsystem där viktiga redskap för havsmiljön är Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF) samt Landsbygdsprogrammet under EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP). För innovation och tillväxt finns särskilda finansieringsmöjligheter inom ramen för EU:s regionalfonder, från Vinnova och från Naturvårdsverket. Havs- och vattenmyndigheten kan vara partner och mottagare av åtgärder och i projekt under dessa finansieringsinstrument för att på så sätt stärka förändringsarbetet i Sverige, inom EU och globalt till nytta för havets ekosystemtjänster och för att uppnå målet om hav i balans och levande kust och skärgård. Havs- och vattenmyndigheten får även av regeringen särskilda uppdrag att utreda nya styrmedel som kan leda till innovationer i ett förändringsarbete för att nå hållbara hav. Exempel på detta är uppdraget att utreda möjligheterna till ett handelssystem med utsläppsrätter för övergödande ämnen men även uppdrag om producentansvar för fiskeredskap och uppdrag tillsammans med Transportstyrelsen om striktare krav på utsläpp av tvättvatten från skrubbrar på fartyg. Nya styrmedel och i längden innovationer förväntas även genom Havs- och vattenmyndighetens och Jordbruksverkets Strategi för svenskt fiske och vattenbruk 2021–2026 – friska ekosystem och hållbart nyttjande som också blir ett bidrag till Sveriges livsmedelsstrategi. Således kompletteras åtgärdsprogrammet för havsmiljön av Havs- och vattenmyndighetens övriga pågående nationella arbete men även med det internationella arbete som bedrivs inom de regionala havsmiljökonventionerna, Helcom i Östersjön och Ospar i Nordostatlanten. Där verkar Sverige inom dessa konventioners regionala aktionsplaner för att få en harmonisering av våra nationella åtgärder, bl.a. inom detta åtgärdsprogram, men även inom andra regleringar inom EU och internationellt som rör exempelvis områdesskydd, sjöfart och farliga ämnen. Figur 1 nedan illustrerar åtgärdsprogrammets plats i ett bredare sammanhang mot bakgrund av Havs- och vattenmyndighetens hela arbete för att nå god miljöstatus för havsmiljön.

Havs- och vattenmyndigheten har beslutat om ett uppdaterat åtgärdsprogram för havsmiljön för Nordsjön och Östersjön¹. Det bygger vidare på åtgärdsprogrammet från 2015 och beslutas enligt havsmiljöförordningen som är det svenska genomförandet av EU:s havsmiljödirektiv. Åtgärdsprogrammet anger vilka åtgärder som behövs för att de svenska miljökvalitetsnormerna för havsmiljön ska kunna följas och för att god miljöstatus ska nås på sikt. Åtgärdsprogrammet följer

¹ Enligt havsmiljöförordningen indelas Sveriges havsområde i två förvaltningsområden: Nordsjön och Östersjön. Gränsen mellan dem går vid Öresundsbron.

bestämmelserna i 5 kap. miljöbalken. Arbetet sker enligt en ekosystembaserad metod för att säkerställa ett hållbart nyttjande av haven och marina ekosystem. Nyttjandet ska ske på ett sätt som inte äventyrar ekosystemens långsiktiga fortlevnad. Dessutom ska vidare försämring förhindras.

Figur 1. Figuren visar åtgärdsprogrammets plats i ett vidare sammanhang mot bakgrund av Havs- och vattenmyndighetens bredare arbete för att nå en god miljöstatus.

1.1 För ett hav i balans samt levande kust och skärgård

Att nå god miljöstatus i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen är en av preciseringarna till det av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Att genomföra bestämmelserna i havsmiljöförordningen är därmed en viktig del i arbetet med att nå de svenska miljökvalitetsmålen och innebär också att de politiskt beslutade målen för svenska hav knyts samman med de juridiskt bindande miljökvalitetsnormerna. Detta knyter också an till globala mål och Agenda 2030 då de miljömål som riksdagen antagit återspeglar agendans miljödimension.

Grunden för åtgärder - miljökvalitetsnormer för havsmiljön

Miljökvalitetsnormerna för havsmiljön, både normen om god miljöstatus enligt 17 § havsmiljöförordningen och de miljökvalitetsnormer med indikatorer som Havs- och vattenmyndigheten fastställt i föreskrifterna HVMFS 2012:18, har precis som åtgärdsprogrammet sin grund i kapitel 5 i miljöbalken. Om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm, ska regeringen eller den eller de myndigheter eller kommuner som regeringen bestämmer upprätta ett förslag till åtgärdsprogram. Det är i havsmiljöförordningen som Havs- och vattenmyndigheten ges uppdraget att ta fram åtgärdsprogram för att miljökvalitetsnormerna för havsmiljön ska kunna följas. När ett åtgärdsprogram upprättats ska myndigheter och kommuner inom sina respektive ansvarsområden vidta de åtgärder som behövs enligt detta.

Miljökvalitetsnormer med indikatorer ska visa vägen mot god miljöstatus. Dessa är inriktade på att minska de olika belastningar från mänskliga verksamheter som påverkar havsmiljön negativt. Eftersom dessa normer är inriktade på specifika belastningar så finns det även åtgärder som riktas mot den övergripande normen om god miljöstatus. Detta gäller till exempel åtgärder för biologisk mångfald och olika restaureringsåtgärder som inte kan knytas direkt till en miljökvalitetsnorm enligt 19 § havsmiljöförordningen men som bidrar till att det övergripande målet god miljöstatus ska kunna nås.

1.2 Ytterligare 14 åtgärder har beslutats

I arbetet med att ta fram nya åtgärder har av olika typer av analyser och bedömningar gjorts. I korthet har detta resulterat i en förståelse för varför en viss miljökvalitetsnorm inte bedöms kunna följas med pågående åtgärder och om fler åtgärder behövs för att belastningen ska minska så att normen kan följas. Baserat på resultatet har ytterligare åtgärder tagits fram om det funnits lämpliga åtgärder som är tekniskt möjliga, kostnadseffektiva och hållbara.

Eftersom bedömningen visade att majoriteten av miljökvalitetsnormerna för havsmiljön inte följs, har behovet av ytterligare nya åtgärder setts över. De belastningar som Havs- och vattenmyndigheten bedömer ha störst påverkan på den svenska havsmiljön är tillförsel av näringsämnen, uttag av arter genom fiske samt tillförsel av farliga ämnen. Dessa belastningar begränsar på en övergripande nivå möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna och även att nå god miljöstatus för biologisk mångfald.

Havs- och vattenmyndigheten har beslutat om ytterligare 14 åtgärder. Dessutom har nio åtgärder från det första åtgärdsprogrammet från 2015 modifierats och 21 åtgärder från 2015 fortsätter oförändrade. Två åtgärder har tagits bort då de avslutats eller ansetts dubbla en åtgärd i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. De beslutade åtgärderna ska stärka möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna som en väg mot att nå god miljöstatus för havsmiljön. Alla åtgärder som riktas mot att minska olika belastningar bidrar också till att stärka marin biologisk mångfald. För varje åtgärd finns en ansvarig myndighet som behöver genomföra åtgärden och ofta medverkar flera myndigheter.

1.3 Många faktorer påverkar möjligheten att nå god status i havsmiljön

De ytterligare åtgärder som beslutats i denna uppdatering av åtgärdsprogrammet gör inte ensamma att miljökvalitetsnormerna följs. De kompletterar den sammantagna mängd av åtgärder som redan finns inom det första åtgärdsprogrammet för havsmiljön och inom andra relevanta program och regelverk som bidrar till en bättre havsmiljö. Havs- och vattenmyndighetens bedömning är att dessa dock inte alltid genomförs i tillräckligt hög grad, och inte alltid används i syfte att följa miljökvalitetsnormerna för havsmiljön. Vi har ett genomförandeunderskott i havsmiljöarbetet i stort.

Det är tydligt att vi är beroende av att verktyg inom andra processer används på ett sätt så att de bidrar till att miljökvalitetsnormerna kan följas. Detta gäller särskilt för nedanstående områden:

- När det gäller att minska tillförseln av näringsämnen och farliga ämnen måste detta ske främst genom landbaserade åtgärder, vilka hanteras inom vattenförvaltningens åtgärdsprogram. Genomförandet av dessa är mycket viktigt för att nå målen i havsmiljön. Åtgärdsprogrammen för hav respektive vatten överlappar dessutom varandra geografiskt i kustvattnet. Därför sker en samordning mellan Havs- och vattenmyndigheten och de fem vattenmyndigheterna.
- För uttag av arter genom fiske är Sverige, vad gäller kommersiellt nyttjade arter, i hög grad beroende av att de processer (EU:s gemensamma fiskeripolitik) som styr förvaltning av dessa utformas så att de medverkar till att miljökvalitetsnormerna kan följas.

Havs- och vattenmyndigheten avser därför att i genomförande och uppföljning av åtgärdsprogrammet för havsmiljön också inkludera processer för stärkt samverkan kring

pågående åtgärdsarbete inom dessa som har stor betydelse för möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna för havsmiljön.

Åtgärderna i detta åtgärdsprogram för havsmiljön speglar dagens kunskapsläge vad gäller havsmiljörelaterat åtgärdsarbete. Inom flera områden är det också svårt att bedöma i vilken omfattning eller vilken typ av åtgärder som behövs och vilka kostnader och effekter de medför. Detta anser Havs- och vattenmyndigheten inte är ett skäl för att skjuta upp kostnadseffektiva åtgärder för att förbättra miljön och förhindra ytterligare försämring. Åtgärdsprogrammet är ett nationellt program för hela Sveriges havsområde som syftar till att åstadkomma förändring i miljön med hjälp av åtgärder som huvudsakligen är av styrmedelstyp. De är riktade till myndigheter och kommuner. Exempel på styrmedel som bedömts behövas för att minska dagens belastningar är ändrade bestämmelser och vägledningar nationellt, inom EU eller internationellt, utredningar, information och bidrag. Genomförda åtgärder förväntas, indirekt eller direkt, leda till minskad negativ påverkan på havsmiljön.

1.4 Undantag från att nå god miljöstatus

Enligt havsmiljöförordningen ska god miljöstatus nås senast vid utgången av 2020, vilket följer av att det enligt havsmiljödirektivet framgår att åtgärder ska genomföras för att nå god miljöstatus senast 2020. Någon bedömning som inkluderar data från 2020 har ännu inte gjorts, men i inledande bedömningen från 2018 gjordes inom flera temaområde bedömningen att god miljöstatus förväntas nås senare än 2020. När åtgärdsprogrammet rapporteras till EU-kommissionen kommer Havs- och vattenmyndigheten därför att åberopa undantag från att nå god miljöstatus för vissa temaområden eller delar av dem. En översikt av undantag framgår i tabell 3 i huvudrapporten.

Ett undantag innebär i de flesta fall en uppskjuten tid för när god miljöstatus (den övergripande normen) kan nås, men påverkar inte de normer som rör specifika belastningar. Trots undantag från att nå god miljöstatus ska alltid åtgärder tas fram och vidtas för att komma närmare god miljöstatus.

När det gäller påverkan från tillförsel av näringsämnen (övergödning) och farliga ämnen gjordes undantag redan 2015. Dessa fortsätter att gälla, men har specificerats. Dessutom åberopas nu undantag från att nå god miljöstatus för vissa delar av biologisk mångfald, kommersiellt nyttjade fiskar och skaldjur och marint skräp.

Två olika skäl till undantag åberopas, antingen var för sig eller i kombination. Det vanligaste skälet är att de naturliga förutsättningarna, till exempel lång omsättningstid i en havsbassäng, innebär att det kommer att ta lång tid att nå god miljöstatus även om belastningarna minskar i tillräcklig utsträckning, dvs. god miljöstatus kan nås vid en senare tidpunkt än 2020. Det andra skälet är att det krävs åtgärder som Sverige inte ensam ansvarar för. För att komma åt sådana belastningar krävs samarbete inom EU eller internationellt för att lyckas.

1.5 Finansiering

De administrativa kostnaderna som krävs för att genomföra en åtgärd (t.ex. arbetskostnader för framtagande av en vägledning eller en föreskriftsändring) finansieras av de myndigheter och kommuner som åtgärden riktas till. Merparten av dessa kostnader faller inom ramen för respektive statlig myndighets och kommuns uppdrag och anslag, ofta förvaltningsanslag. Övriga kostnader för åtgärder finansieras antingen med principen om att förorenaren betalar, vilket

innebär att kostnaden för miljöpåverkan internaliseras hos verksamhetsutövaren, genom att denne bär kostnaden för att åtgärda miljöpåverkan, eller genom statlig finansiering, exempelvis åtgärdsanslag, ensamt eller i kombination med medel från riktade fonder som exempelvis Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden, EHFVF.

1.6 Åtgärdsprogrammet är en god miljöinvestering

Resultaten av konsekvensanalysen visar att de tillkommande 14 åtgärderna sannolikt är en god samhällsekonomisk investering. Det är dock viktigt att påpeka att de kvantifierade kostnaderna är osäkra vilket även gäller den kvantifierade. Kostnaderna har uppskattats till 0,53 (0,18–0,87) miljarder kronor för perioden 2022-2040. Nyttorna som följd av en ökad tillgång på ekosystemtjänster, har uppskattats till 7,26 (0,96-12,50) miljarder kronor. Överskott i nytta, skillnaden mellan de kvantifierade kostnader och nyttorna av de tillkommande åtgärderna, är uppskattad till 6,65 (0,75-11,60) miljarder kronor.

1.7 Gränsöverskridande samarbeten för att minska belastningar

I vissa fall krävs gränsöverskridande samverkan för att åtgärda en belastning eller ett problem. Därför samverkar vi med våra grannländer kring åtgärder i den gemensamma havsmiljön. Det gäller samarbeten bilateralt, samverkan inom de regionala havskonventionerna Oskar och Helcom på EU-nivå och internationellt.

1.8 Samråd av förslag till åtgärdsprogram

Samråd om förslaget till åtgärdsprogram pågick mellan 1 november 2020 och 30 april 2021.

Åtgärdsprogrammet fastställdes i december 2021 med rapportering till EU-kommissionen senast i mars 2022. Från och med 2022 startar arbetet med att genomföra åtgärderna och att följa upp genomförandet av detta uppdaterade åtgärdsprogram.

2 Åtgärder som ingår i åtgärdsprogrammet för havsmiljön

Åtgärdsprogrammet inkluderar befintliga och nya åtgärder. Befintliga regelverk (nationella, regionala, internationella) och de verktyg de erbjuder, bidrar redan till skydd av den marina miljön. **Nya åtgärder** är de som i åtgärdsprogrammet identifierats som nödvändiga för möjligheten att följa miljö kvalitetsnormerna och på sikt nå god miljöstatus, där befintliga åtgärder inte anses tillräckliga. 32 sådana åtgärder beslutades det första åtgärdsprogrammet 2015. Nio av dessa har modifierats. I detta beslut tillkommer ytterligare 14 åtgärder. Åtgärderna är riktade till nationella myndigheter, länsstyrelser och kommuner och samtliga redovisas tabell 1. Åtgärdernas numrering är löpande och innebär ingen prioriteringsordning.

Tabell 1. Åtgärder i det uppdaterade åtgärdsprogrammet för havsmiljön. Tabellen omfattar de åtgärder från det första åtgärdsprogrammet 2015 som fortsätter, dessa markeras med (*)². Tabellen omfattar också åtgärder som först beslutades 2015 och som modifierats 2021, modifierade åtgärder anges med (**). Tabellen presenterar även de åtgärder som tillkommit vid åtgärdsprogrammets uppdatering 2021. Samtliga åtgärdsfaktablad finns i huvudrapportens rapportens bilaga 3 samt på Havs- och vattenmyndighetens webbplats

[Åtgärdsprogram för havsmiljön i Nordsjön och Östersjön - Havsmiljöförvaltning - Planering, förvaltning och samverkan - Havs- och vattenmyndigheten \(havochvatten.se\).](#)

Temaområde	Åtgärd	Faktablad
Främmande arter	ÅPH 1, Havs- och vattenmyndigheten Att ta fram ett pilotprojekt för att utveckla metoder för kontroll och lokal bekämpning av invasiva främmande arter.*	Faktablad 1
	ÅPH 3, Havs- och vattenmyndigheten Att utveckla ett nationellt varnings- och responssystem för att tidigt kunna upptäcka nya invasiva främmande arter samt planer för hantering och beredskap av dessa.*	Faktablad 3
	ÅPH 33, Havs- och vattenmyndigheten Vägledning för att beakta och hantera risken med invasiva främmande arter i beslut/skötselfplaner/bevarandeplaner för marina skyddade områden.	Faktablad 33
Fiskar och skaldjur som påverkas av fiske	ÅPH 4, Havs- och vattenmyndigheten Att införa nya fiskebestämmelser för att freda särskilt hotade kustlekande bestånd innanför trålgränsen i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön.*	Faktablad 4
	ÅPH 5, Havs- och vattenmyndigheten Att införa nya fiskebestämmelser som syftar till att fisket innanför trålgränsen bedrivs mer artselektivt i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön.*	Faktablad 5
	ÅPH 6, Havs- och vattenmyndigheten Att införa fiskebestämmelser som syftar till att minska fisketrycket på kustlevande bestånd innanför trålgränsen i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön som behöver stärkt skydd men som kan fiskas till viss del.*	Faktablad 6
	ÅPH 7, Havs- och vattenmyndigheten Att utreda var ytterligare fredningsområden bör inrättas i kustområdena, samt inrätta sådana områden. ÅPH 7, Länsstyrelserna: att bistå Havs- och vattenmyndigheten i att utreda var ytterligare fredningsområden bör införas i kustområdena. Gäller kustlänsstyrelser.*	Faktablad 7
	ÅPH 8, Havs- och vattenmyndigheten Att utreda för vilka arter och under vilken tid på året som generella fredningstider bör införas för kustfisk, samt inrätta sådana.*	Faktablad 8
	ÅPH 9, Havs- och vattenmyndigheten Att anpassa fiskeflottans kapacitet till tillgängliga fiskemöjligheter i vissa flottsegment.*	Faktablad 9
	ÅPH 34, Havs- och vattenmyndigheten Stärkt tillsyn och förbättrad hantering av redskap inom fritidsfisket.	Faktablad 34
	ÅPH 35, Havs- och vattenmyndigheten Främja en storleksfördelning hos det kustnära fiskesamhället som möjliggör att viktiga funktioner i näringsväven upprätthålls.	Faktablad 35
	ÅPH 36, Havs- och vattenmyndigheten Minska arealen trålsvept yta och öka användningen av selektiva och skonsamma redskap samt genomföra en sammanställning av trålningens inverkan på kustnära fiskbestånd.	Faktablad 36

² Att notera: ÅPH 2 från det första åtgärdsprogrammet 2015 är genomförd och avslutas, detta beskrivs närmare i huvudrapportens kapitel 4, temaavsnittet *Främmande arter*. ÅPH 18 från det första åtgärdsprogrammet utgår, detta beskrivs i huvudrapportens kapitel 4, temaavsnitt *Farliga ämnen*.

Temaområde	Åtgärd	Faktablad
Övergödning (Tillförsel av näringsämnen)	ÅPH 10, Havs- och vattenmyndigheten Åtgärder mot internbelastning av fosfor i Östersjön.**	Faktablad 10
	ÅPH 11, Jordbruksverket Att utreda möjligheten att finansiellt ersätta nettoupptag av kväve och fosfor ur vattenmiljön genom odling och skörd av så kallade blå fånggrödor där det är möjligt i de havsområden som inte uppnår god miljöstatus. Stimulera tekniker för odling och förädling av blå fånggrödor.*	Faktablad 11
	ÅPH 12, Jordbruksverket Att stimulera vattenbrukstekniker som inte innebär nettobelastning i de havsområden som inte uppnår god miljöstatus.*	Faktablad 12
Fysisk störning (Havsbottnens integritet)	Se ÅPH 36 under temaavsnitt Fiskar och skaldjur som påverkas av fiske	Faktablad 36
Bestående förändringar av hydrografiska villkor	ÅPH 13, Havs- och vattenmyndigheten Att ta fram en vägledning för hur förändrade hydrografiska förhållanden påverkar biologisk mångfald och ekosystem.*	Faktablad 13
	ÅPH 14, Boverket Att följa upp och utveckla stöd och vägledning för kommunal och regional havs- och kustplanering enligt plan- och bygglagen.**	Faktablad 14
Farliga ämnen	ÅPH 15, Naturvårdsverket Framtagande av vägledning riktad till myndigheter och verksamheter för omhändertagande av farliga ämnen och påväxt vid rengöring av fartygsskrov.**	Faktablad 15
	ÅPH 16, Naturvårdsverket Förbättrad hantering av förorenade sediment.**	Faktablad 16
	ÅPH 17, Naturvårdsverket, och Transportstyrelsen Minskad spridning av farliga ämnen från fritidsbåtar.**	Faktablad 17
	ÅPH 37, Havs- och vattenmyndigheten Motverkan av spridning av farliga ämnen i marina områden med dumpad ammunition och kemiska stridsmedel.	Faktablad 37
	ÅPH 38, Transportstyrelsen Minimera miljöpåverkan från sjöfart i den marina miljön.	Faktablad 38
	ÅPH 39, Havs- och vattenmyndigheten, MSB, Naturvårdsverket Expertstöd för ett oljeskadeskydd.	Faktablad 39
	ÅPH 40, Kemikalieinspektionen Minska användningen av biocidinhållande båtbottnfärger på fritidsbåtar	Faktablad 40
	ÅPH 41, Transportstyrelsen Aktiv utfasning av tvåtaktsmotorer med förgasare på fritidsbåtar.	Faktablad 41
Marint skräp	ÅPH 19, Havs- och vattenmyndigheten Att främja en effektiv och hållbar insamling och mottagning av förlorade fiskeredskap samt förebygga förlusten av nya.**	Faktablad 19
	ÅPH 20, Havs- och vattenmyndigheten Att i samverkan med Naturvårdsverket ta fram en riktad nationell informationskampanj till allmänhet och konsument om vanligt förekommande skräpföremål i den marina miljön, hur detta påverkar miljön negativt samt kopplingen till konsumenternas beteende.*	Faktablad 20
	ÅPH 21, Havs- och vattenmyndigheten Att stödja initiativ som främjar, organiserar och genomför strandstädning i särskilt drabbade områden.*	Faktablad 21
	ÅPH 22, Naturvårdsverket Att bedriva strategiskt arbete genom att räkna in marint skräp i relevanta avfallsplaner och program och även i de kommunala avfallsplanerna, där avfallshanteringens betydelse för uppkomst av marint skräp belyses. Materialströmmar av plast behöver prioriteras och styrmedel utredas i syfte att minska plastskräp i den marina miljön.*	Faktablad 22
	ÅPH 23, Kommunerna Att vid ändring och uppdatering av de kommunala avfallsplanerna hitta och visa hur avfallshantering kan bidra till att minska uppkomsten av marint skräp samt sätta upp målsättningar för ett sådant arbete.*	Faktablad 23
	ÅPH 42, Havs- och vattenmyndigheten Produkt-, material- och märkningsutveckling gällande fiskeredskap.	Faktablad 42
	ÅPH 43, Havs- och vattenmyndigheten Vägledning för att förhindra att seismiska undersökningar orsakar skadligt impulsivt buller med negativa effekter på marina däggdjur.	Faktablad 43
Biologisk mångfald	ÅPH 24, Havs- och vattenmyndigheten Att ta fram övergripande ramar för nationella åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper i marin miljö samt samordna arbetet nationellt.*	Faktablad 24
	ÅPH 25, Havs- och vattenmyndigheten Att ta fram kunskapsuppbyggande program för hotade arter och naturtyper i marin miljö samt samordna arbetet nationellt.*	Faktablad 25
	ÅPH 44, Havs- och vattenmyndigheten Utarbeta vägledning för genomförande av ekosystembaserad havsförvaltning på havsområdesnivå.	Faktablad 44

Temaområde	Åtgärd	Faktablad
Biologisk mångfald, skyddade områden	ÅPH 26, Havs- och vattenmyndigheten Att utveckla vägledning för vad förvaltningsdokument för marina skyddade områden ska innehålla.*	Faktablad 26
	ÅPH 27, Länsstyrelserna och Havs- och vattenmyndigheten Inrätta nya marina skyddade områden och andra rumsliga skyddsåtgärder i tillräcklig omfattning för att dessa ska stödja att god miljöstatus uppnås.**	Faktablad 27
	ÅPH 28, Länsstyrelserna Införa förvaltningsåtgärder i marina skyddade områden (befintliga/nya, där sådana inte finns idag).*	Faktablad 28
	ÅPH 45, Havs- och vattenmyndigheten Inrättande av förvaltningsråd för skyddade områden och andra rumsliga förvaltningsåtgärder i svenska havsområden.	Faktablad 45
Biologisk mångfald, restaurering	ÅPH 29, Havs- och vattenmyndigheten Att i samråd med berörda aktörer, ta fram en samordnad åtgärdsstrategi mot fysisk påverkan och för biologisk återställning i kustvattenmiljön.**	Faktablad 29
	ÅPH 30, Havs- och vattenmyndigheten Att med stöd från Länsstyrelserna utveckla metoder för ekologisk kompensation och restaurering av marina miljöer.*	Faktablad 30
	ÅPH 31, Länsstyrelsen Att i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten och berörda kommuner genomföra restaureringsåtgärder för ålgräs i Västerhavet.*	Faktablad 31
Marina näringsvävar	ÅPH 46, Havs- och vattenmyndigheten Behovsstyrd områdesspecifik begränsning av rovdjur; gråsäl i Östersjön, knubbsäl i Västerhavet och storskarv, för att stödja åtgärder med syfte att återuppbygga lokala kustfisksamhällen.	Faktablad 46
Uppföljning	ÅPH 32, Myndigheter och kommuner Att myndigheter och kommuner som arbetar med åtgärdsprogrammet för havsmiljön behöver rapportera vilka åtgärder som genomförts.**	Faktablad 32

Ytterligare information om varje åtgärd finns i åtgärdsfaktablaren i huvudrapportens bilaga 3 och på Havs- och vattenmyndighetens webbplats. Där finns motivering till respektive åtgärd, hur de kan genomföras, information om hur de kopplas till andra ramverk och lagstiftning som påverkar havsmiljön samt annan bakgrundsinformation.

3 Sammanfattning av åtgärder per temaområde

I följande del ges en översiktlig sammanfattning av temaavsnitten från åtgärdsprogrammet för havsmiljön. Temaområdena är kopplade till aktuella miljökvalitetsnormer och i ett särskilt avsnitt beskrivs också arbetet med åtgärder för att bevara eller återställa biologisk mångfald.

Nedan sammanfattas helt kort bakgrunden till de tillkommande åtgärderna som behövs för att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas och för att uppsatta mål för god miljöstatus i havsmiljön ska nås. Vidare anger avsnitten de åtgärder från det första åtgärdsprogrammet som modifierats. Som tidigare noterats kan åtgärderna i detta uppdaterade åtgärdsprogram tillsammans med de åtgärder som finns med sedan det första programmet inte ensamma göra att miljökvalitetsnormerna följs. Istället kompletterar de den stora mängd åtgärder som redan finns och som genomförs inom relevanta program och regelverk. Dessa bidrar till en bättre havsmiljö, dock inte alltid i tillräckligt hög grad. I följande avsnitt beskrivs därför också översiktligt inom vilka områden det finns behov av ett stärkt (nationellt) åtgärdsgenomförande, men också behov som kommer från processer där Sverige inte ensamt har fullständigt mandat (exempelvis internationella konventioner och unionsåtgärder).

3.1 Främmande arter

Miljökvalitetsnorm i HVMFS 2012:18	Bedömning
C.1 Havsmiljön ska vara fri från avsiktligt nyutsatta eller flyttade främmande arter och stammar, samt främmande arter spridda på annat sätt genom mänsklig verksamhet, som riskerar att negativt påverka den genetiska eller biologiska mångfalden eller ekosystemets funktion.	Normen följs inte.

Identifierade betydande belastningar som gör att miljökvalitetsnormen inte följs:

Påväxt på fartygsskrov är den spridningsväg som främst behöver åtgärdas. Även fritidsbåtar kan vara en källa till sekundär spridning av främmande arter (via skrovpåväxt eller skvalpvatten).

Åtgärder beslutade 2021	ÅPH 33 Vägledning för att beakta och hantera risken med invasiva främmande arter i beslut/skötseplaner/bevarandeplaner för marina skyddade områden.
Modifierade åtgärder från det första åtgärdsprogrammet	ÅPH 15 Att ta fram vägledning riktad till myndigheter, verksamheter och allmänheten i övrigt för omhändertagande av farliga ämnen och påväxt på fartygsskrov. ÅPH 17 Att utreda orsak och behov av ytterligare reglering för att förhindra spridning av TBT till havsmiljön från mark och sediment att ta fram vägledning eller riktlinjer med avseende på skrovrengöring av fritidsbåtar för att förhindra spridning av TBT, övriga biocider och främmande arter till havsmiljön <i>Åtgärderna medverkar till att både miljökvalitetsnormerna för främmande arter (C.1) samt för koncentrationer och effekter av farliga ämnen (B.1 och B.2) följs.</i>
Fortsatt genomförande av åtgärder (nationella)	Från det första åtgärdsprogrammet (ÅPH 1 och ÅPH 3) pågår arbete om att utveckla metoder för kontroll och lokal bekämpning samt utveckla nationellt varnings- och responssystem inklusive hanterings- och beredskapsplaner för dessa.
Behov i andra processer	Regleringar för kommersiell sjöfart sker inom den internationella sjöfartsorganisationen IMO.

3.2 Fiskar och skaldjur som påverkas av fiske

Miljökvalitetsnorm i HVMFS 2012:18	Bedömning
C.3 Populationerna av alla naturligt förekommande fiskarter och skaldjur som påverkas av fiske har en ålders- och storleksstruktur samt beståndsstorlek som garanterar deras långsiktiga hållbarhet.	Normen följs inte.

Identifierade betydande belastningar som gör att miljökvalitetsnormen inte följs:

Fiske, övergödning och habitatförlust bedöms vara betydande belastningar i både Nordsjön och Östersjön. Även klimatförändringar utgör en betydande belastning³.

Åtgärder beslutade 2021	ÅPH 34 Stärkt tillsyn och förbättrad hantering av redskap inom fritidsfisket. ÅPH 35 Främja en storleksfördelning hos det kustnära fiskesamhället som möjliggör att viktiga funktioner i näringsväven upprätthålls. ÅPH 36 Minska arealen trålsvept yta och öka användningen av selektiva och skonsamma redskap samt genomföra en sammanställning av trålnings inverkan på kustnära fiskbestånd. <i>Åtgärder som presenteras i avsnitten 'Marina näringsvävar' och 'Biologisk mångfald' bidrar också till att förbättra tillståndet för fiskesamhället.</i>
Modifierade åtgärder från det första åtgärdsprogrammet	-
Fortsatt genomförande av åtgärder (nationella)	Fortsatt genomförande av åtgärderna kopplat till nationell fiskförvaltning, vilket också inkluderar åtgärder i det första åtgärdsprogrammet för havsmiljön (ÅPH 4-9). Dessutom är restaurering och förstärkt skydd i kustzonen viktigt. Detta inkluderar fortsatt arbete med åtgärderna från det första åtgärdsprogrammet för havsmiljön (ÅPH 29-31). Dessutom är fortsatta insatser mot övergödning av betydelse och genomförandet av övergödningsåtgärder inom vattenmyndigheternas åtgärdsprogram är viktiga.
Behov i andra processer	Förvaltning av kommersiellt nyttjade fiskarter inom den gemensamma fiskeripolitiken (GFP). Här har förbättringspotential inom ett antal områden identifierats: att de totala tillåtna fångstmängderna (TAC) ska fastställas i linje med uppsatta mål enligt förvaltningsstrategier, förvaltningsplaner och ICES rådgivning, att undantag av mindre betydelse från landningsskyldigheten måste dras av fiskekvoter, samt gradvis fasas ut. Ytterligare områden gäller reglering av fiske i marina skyddade områden, fleråriga planer och tekniska bevarandeåtgärder samt effektiv fiskekontroll.

³ Vid fastställande av vad som kännetecknar god miljöstatus och därmed vid bedömning av miljötillståndet, ska hänsyn tas till klimatt faktorer och effekter av klimatförändring (till exempel pH) övervakas. I åtgärdsprogrammet har inga åtgärder tagits fram specifikt för att minska klimatpåverkan, men det arbete som pågår för att minska klimatpåverkan gynnar också havsmiljön, och de åtgärder som förbättrar havsmiljöns status kan mildra effekterna av klimatförändringar. De åtgärder som krävs för att hantera klimatpåverkande aktiviteter behandlas inom svensk klimat- och energipolitik.

3.3 Tillförsel av näringsämnen och organiskt material

Miljökvalitetsnorm i HVMFS 2012:18	Bedömning
A.1 Tillförsel av näringsämnen från mänsklig verksamhet ska minska tills den inte orsakar koncentrationer av kväve och fosfor i havsmiljön som förhindrar att god miljöstatus uppnås.	Normen följs inte.

Identifierade betydande belastningar som gör att miljökvalitetsnormen inte följs:

De mest betydande källorna till näringsämnen bedöms vara landbaserade. Näringsförluster från jordbruksmark och matproduktion har kommit att bli de största källorna för tillförsel av näringsämnen till havsmiljön. Jordbruk och industri bidrar också med näringsämnen via utsläpp till luften. Tillförsel av näringsämnen i form av utsläpp från havsbaserade aktiviteter och verksamheter förekommer också, t.ex. i samband med båtliv och sjöfart.

Åtgärder beslutade 2021	ÅPH 38, som främst motiveras av andra miljökvalitetsnormer, bidrar också till detta temaområde och till att minska näringsbelastningen från sjöfart. Detta inkluderar tillförseln av övergödande ämnen från bl.a. tvättvatten från de fartyg som använder öppet system för rökgasskrubber. Åtgärd 38 syftar också till att begränsa utsläpp av lastrester, vilket kan vara ytterligare en källa till näringsbelastning genom tillförsel från fartyg som transporterar konstgödsel eller komponenter i konstgödsel.
Modifierade åtgärder från det första åtgärdsprogrammet	ÅPH 10 Åtgärder mot internbelastning av fosfor i Östersjön.
Fortsatt genomförande av åtgärder (nationella)	Fortsatta insatser mot landbaserade källor för tillförsel av näringsämnen är av betydelse och avgörande är genomförandet av övergödningsåtgärder inom vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. Fortsatt genomförande av åtgärderna ÅPH 11 om blå fånggrödor och ÅPH 12 om att minska direkt tillförsel från vattenbruk från det första åtgärdsprogrammet. Dessa syftar till att minska mängden näringsämnen i havet. Även åtgärder som innebär att förlorade livsmiljöer (t.ex. ålgräsängar) återskapas bedöms ha en positiv effekt på övergödning. Detta inkluderar genomförande av ÅPH 29-31 från det första åtgärdsprogrammet.
Behov i andra processer	Fortsatt arbete inom internationella konventioner (atmosfärisk deposition) samt arbete inom regionala havskonventioner (gemensamma belastningsmål inom Helcom och medföljande nationella belastningstak).

3.4 Havsbottnens integritet

Miljökvalitetsnorm i HVMFS 2012:18	Bedömning
D.1 Den av mänsklig verksamhet opåverkade havsbottenarealen ska ha en omfattning som ger förutsättningar för att upprätthålla bottenarnas struktur och funktion för respektive livsmiljötyp.	Normen följs inte.
D.2 Arealen av biogena substrat ska bibehållas eller öka.	Bedömning inte möjlig.

Identifierade betydande belastningar som gör att miljökvalitetsnormen inte följs

I Nordsjön (inte Öresund) är fiske med bottentrål den mest betydande fysiska störningen. I svenska delen av Östersjön är trålfiske med bottentrål mindre vanligt förekommande och belastning som leder till fysisk störning är mindre utbredd. I utsjön bedöms havsbaserad energi och rörläggning vara de aktiviteter som ger upphov till fysisk förlust, framförallt av sandbankar. Fysisk förlust i utsjön sker lokalt men i ytterst liten omfattning, huvudsakligen under avtrycket av vindkraftverkens betongfundament. Sammantaget bedöms nuvarande lagstiftning och befintliga åtgärder hantera de mest betydande belastningarna kopplade till fysisk störning och fysisk förlust i utsjön.

Åtgärder beslutade 2021	ÅPH 36 Minska arealen trålsvept yta och öka användningen av selektiva och skonsamma redskap samt genomföra en sammanställning av trålningens inverkan på kustnära fiskbestånd. Åtgärden medverkar till att både miljökvalitetsnormerna för havsbottnens integritet (D.1 och D.2) samt för fiske och marina näringsvävar (C.3 och C.4) följs.
Modifierade åtgärder från det första åtgärdsprogrammet	-
Fortsatt genomförande av åtgärder (nationella)	Stärkt arbete och förvaltning av marina skyddade områden (inklusive åtgärder i det första åtgärdsprogrammet för havsmiljön, ÅPH 26-28). Restaurering och förstärkt skydd i kustzonen (inklusive åtgärder i det första åtgärdsprogrammet för havsmiljön, ÅPH 29-31).
Behov i andra processer	Minska fysisk störning utanför trålgränsen (GFP).

3.5 Bestående förändringar av hydrografiska villkor

Miljökvalitetsnorm i HVMFS 2012:18	Bedömning
D.3 Permanenta förändringar av hydrografiska förhållanden som beror på storskaliga verksamheter, enskilda eller samverkande, får inte påverka biologisk mångfald och ekosystem negativt.	Normen följs.

Identifierade betydande belastningar för miljökvalitetsnormen:

Klimatförändringens effekter medför belastningar med betydande risk att påverka miljökvalitetsnorm D.3, såsom ändrat nederbördsmonster, ändrad utbredning och förekomst av havsis, förändrade vind- och strömförhållanden, förändrade vattennivåer och ökad bakgrundstemperatur. Samtliga belastningar har potential att påverka hydrografiska förhållanden på lång sikt men hanteras inte i detta åtgärdsprogram då effekter av klimatförändringen inte i första hand hanteras inom havsmiljöförordningen. Även storskalig infrastruktur och verksamheter kan påverka hydrografiska förhållanden men inga ytterligare åtgärder bedöms krävas eftersom nuvarande regelverk, inklusive förslag till havsplaner, anses tillräckligt för att förhindra att hydrografiska förhållanden påverkas.

Åtgärder beslutade 2021	-
Modifierade åtgärder från det första åtgärdsprogrammet	ÅPH 14 Att följa upp och utveckla stöd och vägledning för kommunal och regional havs- och kustplanering enligt plan- och bygglagen.
Fortsatt genomförande av åtgärder (nationella)	Det första åtgärdsprogrammet för havsmiljön omfattar en åtgärd (ÅPH 13) som syftar till att stärka möjligheten att bibehålla statusen för hydrografiska villkor.
Behov i andra processer	-

3.6 Koncentration och effekter av farliga ämnen

Miljökvalitetsnorm i HVMFS 2012:18	Bedömning
B.1 Tillförsel av farliga ämnen från mänsklig verksamhet ska minska tills den inte orsakar halter av farliga ämnen som förhindrar att god miljöstatus uppnås.	Normen följs inte.
B.2 Farliga ämnen i havsmiljön som tillförs genom mänsklig verksamhet får inte orsaka negativa effekter på biologisk mångfald och ekosystem.	Normen följs inte.

Identifierade betydande belastningar som gör att miljökvalitetsnormerna inte följs

De flesta av dagens källor till farliga ämnen som återfinns i havsmiljön bedöms vara landbaserade (både inom och utanför Sveriges gränser), men utsläpp från havsbaserade aktiviteter och verksamheter förekommer också, t.ex. i samband med båtliv och sjöfart. Sekundär spridning av farliga ämnen från förorenade områden både på land och i havet är troligen också en betydelsefull källa till dagens belastning på havsmiljön.

Åtgärder beslutade 2021	ÅPH 37 Motverka av spridning av farliga ämnen i marina områden med dumpad ammunition och kemiska stridsmedel. ÅPH 38 Minimera miljöpåverkan från sjöfart i den marina miljön. ÅPH 39 Expertstöd för ett oljeskadeskydd. ÅPH 40 Minska användningen av biocid innehållande båtbottenfärger på fritidsbåtar ÅPH 41 Aktiv utfasning av tvåtaktsmotorer med förgasare på fritidsbåtar
Modifierade åtgärder från det första åtgärdsprogrammet	ÅPH 15 Att ta fram vägledning riktad till myndigheter, verksamheter och allmänheten i övrigt för omhändertagande av farliga ämnen och påväxt på fartygsskrov. ÅPH 17 Att utreda orsak och behov av ytterligare reglering för att förhindra spridning av TBT till havsmiljön från mark och sediment att ta fram vägledning eller riktlinjer med avseende på skrovgrengöring av fritidsbåtar för att förhindra spridning av TBT, övriga biocider och främmande arter till havsmiljön. <i>Åtgärderna medverkar till att både miljökvalitetsnormerna för främmande arter (C.1) samt för koncentrationer och effekter av farliga ämnen (B.1 och B.2) följs.</i>
Fortsatt genomförande av åtgärder (nationella)	Fortsatta insatser mot landbaserade utsläpp är av stor betydelse och en förutsättning för att god miljöstatus ska nås eller upprätthållas i havsmiljön. Nationella insatser omfattar t.ex. vattenförvaltningens åtgärdsprogram. Förorenade sediment adresseras genom ÅPH 16 från det första åtgärdsprogrammet. I nuläget bedöms ytterligare aktiviteter inom ramen för ÅPH 16 behövas eftersom problemen med förorenade sediment är omfattande.
Behov i andra processer	Att begränsa spridningen av farliga ämnen regleras även inom internationell lagstiftning. Fortsatt åtgärdsarbete för att minska utsläppen inom dessa regelverk är också en förutsättning för att god miljöstatus ska kunna nås eller upprätthållas också i havsmiljön. Några exempel är arbete inom ramen för EU:s kemikalielagstiftning, Stockholmskonventionen, Minamatakonventionen, den internationella sjöfartsorganisationen IMO samt de regionala havsmiljökonventionerna Helcom och Ospar.

3.7 Marint skräp

Miljökvalitetsnorm i HVMFS 2012:18	Bedömning
E.1 Havsmiljön ska så långt som möjligt vara fri från skräp.	Normen följs inte.

Identifierade betydande belastningar som gör att miljökvalitetsnormen inte följs:

De landbaserade källorna utgörs främst av konsumentrelaterat skräp från urbana områden, rekreation och turism, av avloppsvatten och dagvatten, bristande avfallshantering samt brister i hur avloppsvatten och dagvatten hanteras. Sammantaget bedöms existerande åtgärder som tillräckliga för att förhindra spridning av skräp från allmänheten, men bedömningen är att genomförande av dessa behöver stärkas för att miljökvalitetsnormen ska kunna följas. Havsbaserade källor till marint skräp utgörs främst av kommersiell sjöfart (passagerar- och lastfartyg), fiske (både yrkesfiske och fritidsfiske) samt fritidsbåtar. För fiskerelaterat skräp bedöms det saknas åtgärder för att minska spridningen av detta.

Åtgärder beslutade 2021	ÅPH 42 Produkt-, material- och märkningsutveckling gällande fiskeredskap.
Modifierade åtgärder från det första åtgärdsprogrammet	ÅPH 19 Främja en effektiv insamling och mottagning av förlorade fiskeredskap samt förebygga förluster.
Fortsatt genomförande av åtgärder (nationella)	Arbete med åtgärder kopplat till nedskräpning, inklusive fortsatt genomförande av åtgärder från det första åtgärdsprogrammet för havsmiljön, ÅPH 20-23.
Behov i andra processer	Minska tillförsel av skräp från andra länder genom arbetet med de regionala havsmiljökonventionerna Ospar (Nordostatlanten) och Helcom (Östersjön) där regionala aktionsplaner tagits fram för att förebygga och minska marint skräp.

3.8 Undervattensbuller

Miljökvalitetsnorm i HVMFS 2012:18	Bedömning
E.2 Mänskliga verksamheter ska inte orsaka skadligt impulsivt ljud i marina däggdjurs utbredningsområden under tidsperioder då djuren är känsliga för störning.	Bedömning inte möjlig.

Identifierade betydande belastningar för miljökvalitetsnormen:

Störst risk för påverkan på marina däggdjur bedöms i nuläget vara kopplat till impulsivt undervattensljud som uppstår vid anläggning av infrastruktur; närmast all konstruktionsaktivitet i marin miljö genererar impulsivt buller. Andra källor till impulsivt buller är militära övningar och seismologiska undersökningar. Sammantaget finns det flera existerande åtgärder som tillsammans bedöms ge goda förutsättningar för att begränsa impulsivt buller i anläggningsfasen av havsbaserad vindkraft. Den aktivitet som inte bedöms täckas av befintliga styrmedel är seismiska undersökningar.

Åtgärder beslutade 2021	ÅPH 43 Vägledning för att förhindra att seismiska undersökningar orsakar skadligt impulsivt buller med negativa effekter på marina däggdjur.
Modifierade åtgärder från det första åtgärdsprogrammet	-
Fortsatt genomförande av åtgärder (nationella)	-
Behov i andra processer	-

3.9 Biologisk mångfald

Sverige har för närvarande inga specifika miljökvalitetsnormer med indikatorer för att nå god miljöstatus med avseende på biologisk mångfald. För att bedöma behov av nya åtgärder utgick analysen istället från beskrivningen av biologisk mångfald i den övergripande miljökvalitetsnormen för god miljöstatus som specificeras i bilaga 2 i föreskrifterna HVMFS 2012:18.

Syftet i havsmiljöförordningen är att nå god miljöstatus vilket bland annat innebär att bevara biologisk mångfald. Samtliga miljökvalitetsnormer med indikatorer bilaga 3 i HVMFS 2012:18 bidrar till att gynna biologisk mångfald. Enligt havsmiljödirektivet ska det också ingå geografiska skyddsåtgärder i åtgärdsprogrammet (artikel 13.4). Det ska också ingå återställning och restaurering av marina ekosystem där det låter sig göras (artikel 1.2a).

God miljöstatus för de flesta bedömda artgrupperna samt livsmiljötyperna nås inte 2020, varken i Östersjön eller i Nordsjön.

Identifierade betydande belastningar avseende biologisk mångfald:

Eftersom biologisk mångfald omfattas av alla arter och livsmiljöer i ett ekosystem blir även beskrivning och kvantifiering av påverkan komplex. Olika belastningar kan ha kumulativa effekter och därmed öka eller minska stressen som en art eller livsmiljö utsätts för. Övergödning, farliga ämnen, marint skräp, buller, fysisk förlust och fysisk störning av livsmiljöer, fiske inklusive bifångst samt främmande arter är alla relevanta belastningar som i framtiden dessutom kan förstärkas av den förväntade klimatförändringen⁴.

Åtgärder beslutade 2021	ÅPH 44 Utarbeta vägledning för genomförande av ekosystembaserad havsförvaltning på havsområdesnivå. Genomförande av pilotprojekt som ska ge underlag till vägledning för ekosystembaserad havsförvaltning på havsområdesnivå. ÅPH 45 Inrättande av förvaltningsråd för skyddade områden och andra rumsliga förvaltningsåtgärder i svenska havsområden.
Modifierade åtgärder från det första åtgärdsprogrammet	ÅPH 27 Inrätta nya marina skyddade områden och andra rumsliga förvaltningsåtgärder i tillräcklig omfattning med lämpliga förvaltningsåtgärder för att de nya områdena ska kunna hjälpa till att nå god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen. ÅPH 29 Att med bistånd från länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Boverket samt Riksantikvarieämbetet ta fram en samordnad åtgärdsstrategi mot fysisk påverkan och för biologisk återställning i kustvattenmiljön.
Fortsatt genomförande av åtgärder (nationella)	Då god miljöstatus inte bedöms nås avseende biologisk mångfald är det viktigt att pågående åtgärder som syftar till att inrätta skyddade områden, ta fram specifika åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer samt aktiv restaurering fortgår och förstärks. Detta inkluderar åtgärder i det första åtgärdsprogrammet för havsmiljön (ÅPH 24- 26, 28 samt ÅPH 30-31). Även befintliga regelverk och åtgärder inom andra temaområden som syftar till att minska belastningar bidrar till gynnande av biologisk mångfald.
Behov i andra processer	Många arter och livsmiljöer har ett utbredningsområde som är större än svensk ekonomisk zon. De målsättningar som överenskommits i Helcom inom ramen för arbetet med Baltic Sea Action Plan (BSAP) och inom Ospar i arbetet med North East Atlantic Environmental Strategy (NEAES) är avgörande för att förbättra tillstånd för både arter och livsmiljöer i svenska hav.

⁴ Vid fastställande av vad som kännetecknar god miljöstatus och därmed vid bedömning av miljötillståndet, ska hänsyn tas till klimataffektorer och effekter av klimatförändring (till exempel pH) övervakas. I åtgärdsprogrammet har inga åtgärder tagits fram specifikt för att minska klimatpåverkan, men det arbete som pågår för att minska klimatpåverkan gynnar också havsmiljön, och de åtgärder som förbättrar havsmiljöns status kan mildra effekterna av klimatförändringar. De åtgärder som krävs för att hantera klimatpåverkande aktiviteter behandlas inom svensk klimat- och energipolitik.

3.10 Marina näringsvävar

Miljökvalitetsnorm i HVMFS 2012:18	Bedömning
C.4 Förekomst, artsammansättning och storleksfördelning hos fiskesamhället ska möjliggöra att viktiga funktioner i näringsväven upprätthålls.	Normen följs inte.

Identifierade betydande belastningar som gör att miljökvalitetsnormen inte följs:

Uttag av arter inklusive bifångst genom fiske påverkar näringsväven direkt genom en selektiv dödlighet av vissa arter och av individer inom ett specifikt storleksspektrum. Fiske är en av de verksamheter som, i kombination med ogynnsamma förhållanden för tillväxt i vissa populationer, exempelvis p.g.a. syrebrist i lekområden, habitatförlust och effekter från klimatförändring, bidrar till att miljökvalitetsnorm C.4 inte kan följas, framförallt i utsjön. I kustområdena är fiskets effekt mindre och det är andra belastningar såsom övergödning, habitatförlust och klimatförändring som främst påverkar storleksstrukturen i kustfisksamhället⁵. Dessutom kan naturlig predation vara en bidragande faktor till att storleksstrukturen i det kustnära fiskesamhället inte ökar.

Åtgärder beslutade 2021	ÅPH 46 Behovsstyrd områdesspecifik begränsning av rovdjur; gråsäl i Östersjön, knubbsäl i Västerhavet och storskarv, för att stödja åtgärder med syfte att återuppbbygga lokala kustfisksamhällen. <i>Åtgärder i avsnittet 'Fiskar och skaldjur som påverkas av fiske' syftar framförallt till att minska fiskets påverkan på näringsväven medan den nya åtgärd som presenteras här avser att minska naturlig predation av fisk.</i>
Modifierade åtgärder från det första åtgärdsprogrammet	-
Fortsatt genomförande av åtgärder (nationella)	Då den största belastningen för marina näringsvävar, C.4, bedöms vara fiske är det framförallt de åtgärder som beskrivs i avsnittet 'Fiskar och skaldjur som påverkas av fiske' som också har stor betydelse för näringsvävar. Även befintliga regelverk och åtgärder som bidrar till att begränsa övergödning, farliga ämnen, fysisk störning och att stärka områdesskydd och beskrivs inom relevanta temaområden, bidrar till gynnande av marina näringsvävar.
Behov i andra processer	Förvaltning av kommersiellt nyttjade fiskarter inom den gemensamma fiskeripolitiken (GFP) då den största belastningen för marina näringsvävar, C.4, bedöms vara fiske.

⁵ Vid fastställande av vad som kännetecknar god miljöstatus och därmed vid bedömning av miljötillståndet, ska hänsyn tas till klimataffaktorer och effekter av klimatförändring (till exempel pH) övervakas. I åtgärdsprogrammet har inga åtgärder tagits fram specifikt för att minska klimatpåverkan, men det arbete som pågår för att minska klimatpåverkan gynnar också havsmiljön, och de åtgärder som förbättrar havsmiljöns status kan mildra effekterna av klimatförändringar. De åtgärder som krävs för att hantera klimatpåverkande aktiviteter behandlas inom svensk klimat- och energipolitik.

4 Sammanfattning av miljökonsekvensbeskrivning för åtgärdsprogrammet för havsmiljön

I miljökonsekvensbeskrivningen beskrivs den betydande miljöpåverkan som genomförandet av åtgärdsprogrammet för havsmiljön förväntas medföra. Beskrivningen är ett underlag för Havs- och vattenmyndighetens beslut om åtgärdsprogrammet för havsmiljön som fattades i december 2021.

Åtgärdsprogrammet för havsmiljön är av övergripande karaktär, därför är också miljökonsekvensbeskrivningen på en övergripande nivå. Den mer detaljerade beskrivningen av miljökonsekvenser vid fysiska åtgärder till följd av åtgärdsprogrammet står respektive utförare för, exempelvis i samband med tillståndsprövning enligt miljöbalken.

Det övergripande syftet av det uppdaterade åtgärdsprogrammet för havsmiljön är att bidra till en förbättrad miljö. Samtidigt är åtgärdsprogrammet inriktat mot en specifik del (vattenkvalitet) av vad som ryms inom miljöbegreppet. Det gör att det kan finnas andra miljöaspekter som skulle kunna påverkas negativt, men även positivt, av åtgärderna i programmet. I det här fallet har miljöbedömningens bedömningsgrunder i huvudsak utgått ifrån miljökvalitetsmålen. Detta gör att en miljöbedömning av denna typ av program till stor del kan liknas vid en målkonfliktsanalys där olika målsättningar utvärderas mot varandra. Det vill säga att en åtgärd som är positiv för havsmiljön kan samtidigt innebära negativ påverkan på en aspekt som naturresurshushållning. Analysen ger alltså vägledning om de aspekter där det finns anledning att se om det går att justera åtgärden för att eventuellt minska negativ påverkan. I bedömningarna har sådana förslag presenterats där det varit möjligt att identifiera eventuella justeringar.

Om man ser till det uppdaterade åtgärdsprogrammet i sin helhet så är bedömningen att det i huvudsak bidrar till att uppfylla de bakomliggande miljökvalitetsmålen och underliggande normer för respektive miljöaspekt. Det är bara en åtgärd (ÅPH 41) som i viss grad bedöms motverka uppfyllandet av de bakomliggande målen för aspekten naturresurshushållning.

4.1 Gränsöverskridande miljöpåverkan

Åtgärderna i det uppdaterade åtgärdsprogrammet för havsmiljön har generellt en gränsöverskridande karaktär, då havsområdena som berörs gränsar till ett flertal andra staters havsbassänger. De länder som bedömdes beröras underrättades formellt och gavs möjlighet till samråd, enligt 6 kap. 13 § miljöbalken och Konventionen om miljökonsekvensbedömningar i ett gränsöverskridande sammanhang (Esbokonventionen), som en del av miljöbedömningen.

Viss gränsöverskridande miljöpåverkan bedöms uppstå från det uppdaterade åtgärdsprogrammet för havsmiljön. Konsekvenserna bedöms dock i huvudsak vara positiva och bedöms inte vara stora. Dock bedöms positiva effekter kunna uppnås om likvärdiga åtgärder vidtas även av andra länder som angränsar till de svenska havsområdena. I sådana fall behöver koordinering ske med andra berörda länder, för att så långt möjligt förebygga negativ påverkan.

Kortversion av rapporten Marin strategi för Nordsjön och Östersjön: Åtgärdsprogram för havsmiljön 2022-2027 enligt havsmiljöförordningen

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram ett uppdaterat åtgärdsprogram för havsmiljön (ÅPH) för Nordsjön och Östersjön. Detta åtgärdsprogram är det andra som beslutats enligt havsmiljöförordningen, som är det svenska genomförandet av EU:s havsmiljödirektiv, och är en uppdatering och komplettering av det första åtgärdsprogrammet som beslutades 2015. Åtgärdsprogrammet för havsmiljön anger vilka åtgärder som behövs för att miljökvalitetsnormerna för havet ska kunna följas, för att god havsmiljö ska uppnås på sikt.

Vi arbetar för levande hav och vatten

Havs- och vattenmyndigheten, HaV, är en statlig förvaltningsmyndighet inom miljöområdet. Vi arbetar på regeringens uppdrag för bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag, hav och fiskresurserna

**Havs
och Vatten
myndigheten**